

Studentų verslumo vystymo poreikio analizė

Įvadas

Šiuolaikinėje visuomenėje verslumo svarba didėja ne tik ekonominiuose, bet ir socialiniuose visuomenės vystymosi procesuose. Verslus žmogus padeda suprasti ir sukurti naujas veiklos galimybes ne tik sau, bet ir aplinkiniams, taip gerindamas ne tik ekonominę šalies gerovę, bet ir socialinį gerbūvį. Tačiau šiuo metu vis dažniau pasigirsta kalbos, kad verslumo ugdymo rezultatyvumas nėra pakankamas, šalies universitetuose nėra ugdomi verslūs studentai, o ir verslumą skatinantys projektai neveikia taip kaip tikimasi. Studentų verslumas jaunimo verslumo kontekste yra ypač svarbus, kadangi universitetinės studijos turėtų ugdyti verslią asmenybę. Atsižvelgiant į tai, tikslinga išsiaiškinti ar tikrai universitetas ugdo verslius studentus, ir kokia yra verslo atstovų nuomonė apie rinkoje pasirodančius jaunuosius potencialius verslininkus.

Mokslinė problema: Kokios šiuo metu yra vykdomos Lietuvos verslumo centrų veiklos, ir kokių veiklų pasigenda verslo atstovai bei studentai?

Problemos ištyrimo lygis. Studentų verslumas bendrųjų gebėjimų kontekste analizavo: Jakiūnienė, Rekašiūtė (2011); Gedmintienė, Ginevičienė (2011); Župerka (2010); Lydeka (1996), Valuckienė, Ruškus, Balčiūnas (2004); Strazdienė, Garalis (2006), Gegieckienė, Graikšienė (2009); Kiškis (2011). Verslumo centrų problematika – labai mažai paliesta lietuvių autorių. Verslo centrų situaciją nagrinėjo: A. Barščiūtė, A. Riaukienė, V. Jodkienė (2012), R. Butėnas, L. Petrauskaitė, J. Markevičiūtė (2012).

Objektas – studentų verslumo poreikis.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti verslumo (ugdymo) centrų poreikį studentų ir verslo atstovų atžvilgiu.

Tikslui pasiekti buvo išsikelti **tokie uždaviniai**:

1. Išanalizuoti Lietuvos ir užsienio autorių požiūrius į verslumą.
2. Apžvelgti Lietuvos verslumo centrų vykdomas veiklas.
3. Įvertinti studentų verslumo poreikį.

Metodai. Mokslinės literatūros analizė ir anketinių apklausų apibendrinimais.

Verslumo vystymas (studentų verslumo vystymas)

Verslumo sampratos istorija vadybos ir ekonomikos literatūroje prasideda nuo 1934 metų, kuomet austrų ekonomistas J. Schumpeter verslumą apibrėžė kaip kūrybos ir naujovių siekimo procesą. Jau nuo pirmųjų verslumo apibrėžimų galima matyti, kad verslumas glaudžiai siejasi su kūrybiškumo ir inovatyvumo savybėmis, kurios pastaruoju metu yra itin vertinamos ir aukštinamos.

Apibendrinus įvairių mokslininkų suformuluotus verslumo apibrėžimus (žr. į 1 lentelę), galima teigti, kad verslumas yra dinamiška sąvoka, neturinti vieno tikslaus apibrėžimo. Verslumo apibrėžimas priklauso nuo žmogaus amžiaus, socialinio statuso, užimamų pareigų, veiklos srities bei nuo istorinio laikotarpio. Verslumas susideda iš: asmeninės, įgimtos ar įgytos savybės, mąstymo būdas ar požiūris, kurių pagalba yra kuriamas verslas; ekonominiu požiūriu – naudos ar finansinės gerovės kūrimas. Nacionalinėje jaunimo verslumo skatinimo programoje 2007–2011 m. verslumo pagrindiniais komponentais įvardinama: gyvenimo būdas, kuomet planuoja pats; savimotyvacija, savirealizacija; aktyvus veikimas, aktyvi pozicija gyvenime; pozityvus mąstymas – pozityvi reakcija į nesėkmes, pasitikėjimas savimi; sugebėjimas „parduoti“ save; kritiškas požiūris; loginis mąstymas, bendravimo menas – gali gauti naudos, išlikdamas malonus kitiems; tiek teorinės žinios, tiek praktiniai

įgūdžiai, pasverta rizika, sugebėjimas priimti sprendimus; prognozavimas „matymas“ į priekį, intuicija; laiko planavimas; sugebėjimas patraukti, suburti žmones bendrai veiklai; imlumas naujovėms; pilietiškumas; kiti vadybiniai įgūdžiai.

1 lentelė

Verslumo apibrėžimai

Apibrėžimas	Autorius
Verslumas yra siejamas su individualaus, smulkaus ar vidutinio verslo atsiradimu. Greitai kintančioje ekonominėje aplinkoje verslumas, kaip ekonominės veiklos būdas, daro si svarbus visose srityse, įskaitant ir stambias, turinčias pastovių išteklių organizacijas	Snitka, Gerdvila (2001)
Verslumas (entrepreneurship) – asmens polinkis ir gebėjimas imtis ekonominės veiklos sujungiant kapitalą, darbą ir kitus ekonominius išteklius, siekiant gauti pelno ir prisiimti visą su šia veikla susijusią riziką.	„Ekonomikos terminų žodynas“ (2005)
Verslumas traktuojamas kaip sudėtinga savybė, kuri lemia verslininkystės gyvavimą ir yra daugiau kokybinė sugebėjimų ir savybių išraiška, būdinga atskiriems žmonėms, pasižymintiems aktyvumu, iniciatyva, žiniomis ir smalsumu, tvirta vidine motyvacija, polinkiu į naujoves, taupumu, galimybe rizikuoti.	Juozaitienė, Stapokienė (2003)
Verslumas – gebėjimai, reikalingi verslui pradėti ir vystyti.	Gorman, Hanlon, King (1997)
Jaunimo verslumas – jauno žmogaus požiūris, įgūdžiai ir žinios, kurie leidžia atpažinti galimybę kurti pridėtinę vertę (tiek socialinę, tiek ekonominę) ir veiksmai, nukreipti išnaudoti šią galimybę. Verslumas yra asmens gebėjimas idėjas paversti veiksmais. Jis reiškia kūrybingumą, naujoves ir pasirengimą rizikuoti bei gebėjimą planuoti ir valdyti projektus siekiant tikslų.	Vaidelis (2006)
Verslumas – žmogaus gebėjimai asmeniškai įtakoti visuomenės poreikių tenkinimo kokybę ir plėtrą: suvokti (surasti) ką daryti, žinoti kaip padaryti, efektyviais veiksmais pasiekti vertingų rezultatų, gauti už tai pelnytą atlygį (įvertinimą).	Jasnavičius (2006)
Verslumas – tai asmens mąstymo būdas ir asmeninės socialinės, vadybinės bei asmeninės kompetencijos, leidžiančios turimas žinias pritaikyti savo kasdieniam gyvenimui, t. y. konkretūs gebėjimai, teikiantys galimybę ne tik organizuoti savo verslą, bet ir prisiimti riziką už padarytus sprendimus.	Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija (2004)
Verslumas – tai ne tik norėjimas, bet ir mokėjimas, taip pat galėjimas novatoriškai mąstyti ir aktyviai bei rizikingai veikti ūkiniame gyvenime. Verslumas reiškia sugebėjimą panaudoti vidinį potencialą bei situacijos palankumą naudoti sukūrimui (turto gausinimui).	Lydek (2001)
Verslumas – žmonių gebėjimas rizikuoti, kūrybiškas mąstymas.	Suiteris (2001)
Verslumas – unikalus sprendimų, inovacijos ir rizikos derinys, skatinantis verslą.	Mincienė (2004)

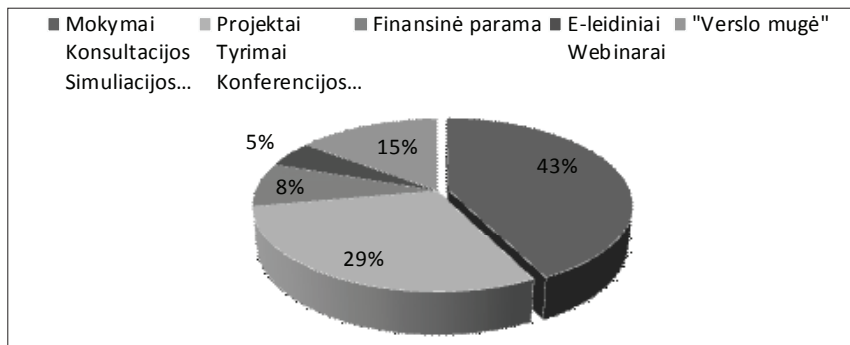
Šaltinis: sudaryta straipsnio autorių.

Verslumo ugdymo tikslas – ugdyti žmogaus gebėjimus, reikalingus jiems kaip individams ir kaip visuomenės nariams savarankiškai gyventi ir pozityviai veikti savo, šeimos ir visuomenės labui, kad jie sugebėtų prisiimti atsakomybę bei mokėtų gyventi visuomenėje, pagrįstoje rinkos ekonomikos sąlygomis.

Verslumo centrai Lietuvoje

Pasaulinė 2011 metų monitoringo ataskaita atskleidė ryškų verslumo augimą visame pasaulyje – pernai 54 tiriamose pasaulio šalyse startavo beveik 400 milijonų verslų. Daugiau nei 140 milijonų pradedančiųjų verslininkų per artimiausius penkerius metus tikisi sukurti bent po penkias naujas darbo vietas. Šie skaičiai ir augimo prognozės patvirtina, kad visame pasaulyje verslo aktyvumas tik stiprėja, o verslumas, kaip ekonominis variklis, gali padėti atsigaivinti susilpnėjusiai pasaulio ekonomikai.

Lietuvoje taip pat vis intensyviau kuriasi verslumo centrai ir įvairūs projektai, kurių pagrindinis tikslas – jaunimo verslumo skatinimas bei galimybių jaunimo savirealizacijai suteikimas. Šiuo metu suskaičiuojama 38 verslo informacijos centrai, 7 verslo inkubatoriai ir 9 mokslo ir technologijų parkai. Apžvelgus šių centrų vykdomas veiklas, jas galima sugrupuoti į tokias grupes: mokymai, konsultacijos, projektai, finansinė parama, verslo mugės ir kt. (žr. 1 pav.).

1 pav. Verslumo centrų pagrindinės veiklos Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta straipsnio autorių.

Kaip matoma paveiksle, 43 % visų verslo centrų veiklų yra mokymai, kuriuose suteikiamos kompetencijos studentams, įmonėms, dėstytojams. Mokoma tokių gebėjimų kaip: asmenybės tobulėjimas, lyderystė, darbas komandoje, laiko planavimas. Taip pat suteikiamos žinios šiose srityse: vadyba, rinkodara, finansai, marketingas. Konsultuojamas įvairiais finansiniais, teisiniais, idėjos vystymo, investicijų klausimais. Vykdomos investavimo, virtualios-kompiuterinės, grupinių žaidimų simuliacijos. 29,5 % visų verslo centrų veiklų projektai (investicinių projektų rašymas, idėjų generavimas bei pagalba juos realizuojant), tyrimai (rinkos analizės), konferencijos, stažuotės, verslumo stovyklos. Visos kitos veiklos yra finansinės paramos suteikimas, elektroniniai leidiniai ir seminarai, bei verslo mugės.

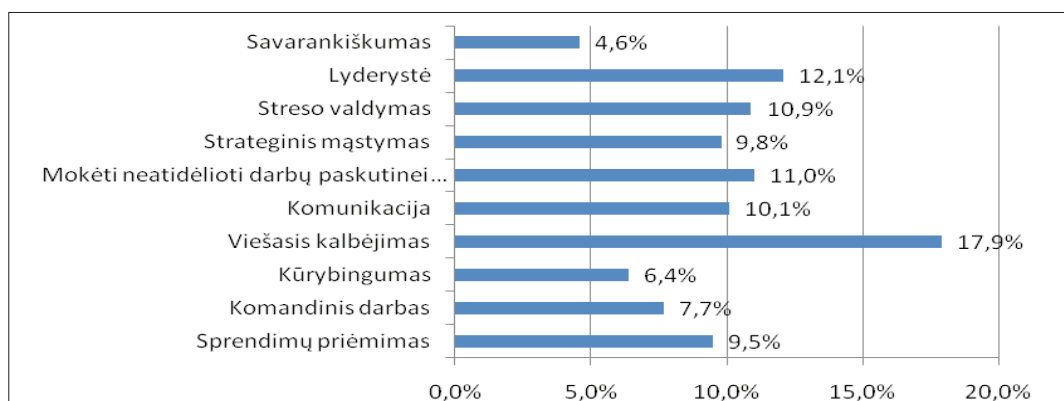
Būtina atsižvelgti į tai, kad visos minėtosios veiklos susistemintos analizuojant verslumo centrų internetinius portalus ir pateikiamas veiklų ataskaitas. Tad reali situacija nebūtinai privalo sutapti su pateikiama verslumo centrų dokumentuose.

Studentų verslumo vystymo poreikio tyrimas

Norint pasiekti pagrindinį šio darbo tikslą – išsiaiškinti studentų verslumo poreikį, buvo atliktas kiekybinis tyrimas, kuriam buvo parengti 2 klausimynai: studentams ir verslo organizacijoms. Klausimynai susidėjo iš dviejų dalių: informacija apie studentą/įmonę bei klausimai apie studentų verslumo centrą. Tyrime dalyvavo 216 respondentų: 193 studentai ir 23 verslo organizacijos. Tyrimo rezultatai analizuojami pasitelkiant aprašomosios statistikos, matematinės statistikos bei koreliacinės analizės metodus.

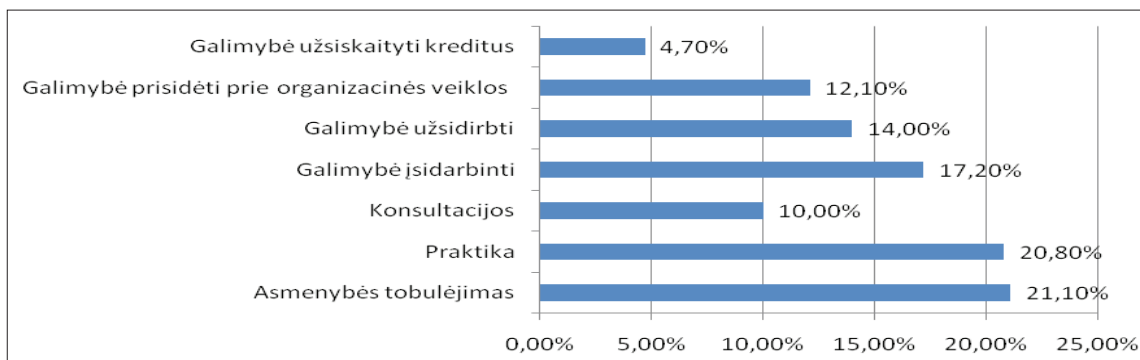
Studentų verslumo vystymo poreikis: studentų atžvilgiu. Verslumo studentų vystymo poreikiui įvertinti buvo apklausiami Vytauto Didžiojo universiteto ekonomikos ir vadybos fakulteto įvairaus amžiaus studentai. Apklausos metu buvo domėtasi apie studentų dalyvavimą įvairiuose projektuose, jų pasirinkimo priežastis bei norimas/gaunamas naudas.

Pagrindinė priežastis, kodėl studentai dalyvauja projektuose yra įgūdžių lavinimas, mokymai bei realios organizacijų užduotys. Įgūdžiai, kurių labiausiai trūksta studentams yra oratorystės menas, lyderystė, streso valdymas, laiko planavimas (žr. į 2 pav.).

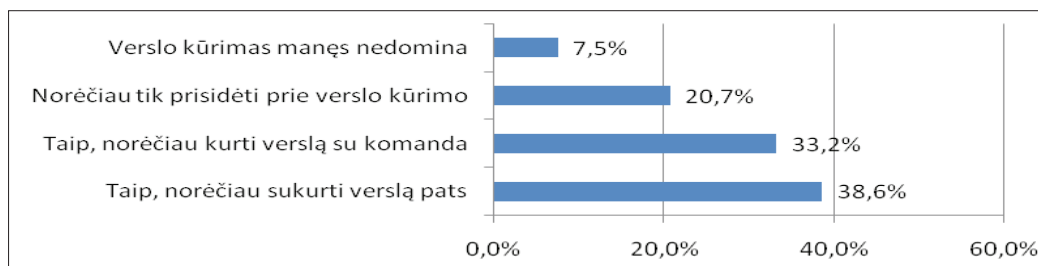
2 pav. Studentų įvardinti įgūdžiai, kuriuos norėtų tobulinti

Galima teigti, kad būtent dėl šių įgūdžių trūkumo, studentai didžiausia verslumo ugdymo centro nauda įvardina asmenybės tobulėjimą (žr. į 3 pav.). Kaip matoma 3 paveiksle, labai svarbu studentų nuomone yra praktikos įgijimas bei galimybė įsidarbinti. Mažiausiai dominanti opcija studentų tarpe – galimybė užsiskaityti kreditus.

3 pav. Verslumo centro nauda studentų atžvilgiu

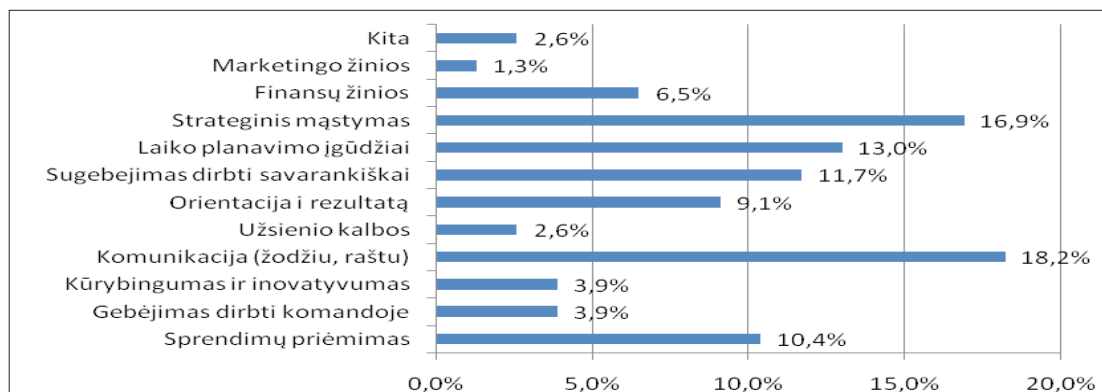
Kaip jau minėta straipsnio pradžioje, jaunimo verslumas yra veiksnys sąlygojantis ekonominių ir socialinių visuomenės procesus, padeda sukurti naujas galimybes, daro įtaką šalies ūkiui. Tai reiškia, kad labai svarbu, kad jauni žmonės ne tik puikiai integruotųsi darbo rinkoje, bet ir patys kurtų darbo vietas. Apklausa parodė, kad studentai yra suinteresuoti kurti verslą, tik dauguma iš jų nelinkę rizikuoti vieni arba norėtų verslą pradėti su kolegomis (žr. į 4 pav.).

4 pav. Studentų domėjimasis verslo sukūrimu

Kaip matyti iš 4 paveikslo, tik 7.5 % respondentų verslo kūrimas iš vis nedomina. Tuo tarpu daugiau nei trečdalis visų apklaustųjų (38.6 %) verslą norėtų sukurti patys.

Verslumo centrų poreikis: verslo atstovų atžvilgiu. Verslumo studentų vystymo poreikiui įvertinti buvo apklausiamos 23 verslo organizacijos, kurios ieško ir priima į savo kolektyvą praktikantus ar neseniai universitetą baigusius specialistus į savo kolektyvą. Apklaustųjų nuomone, studentams labiausiai trūksta komunikacinių įgūdžių (kalbėjimo, rašymo) bei strateginio mąstymo (žr. į 5 pav.).

5 pav. Studentų įgūdžiai, kurių pasigenda verslo atstovai

Taip pat, respondentų nuomone, studentams trūksta laiko planavimo įgūdžių, sugebėjimo dirbti savarankiškai bei gebėjimo priimti sprendimus.

Apibendrinant, galima teigti, jog studentams trūksta įgūdžių ir gebėjimų, kurie yra pagrindiniai verslumo komponentai (lyderystė, sprendimų priėmimas, komunikacija). Tačiau universitetų programose arba nėra tokių disciplinų arba jos perteikiamos tik teoriniame lygmenyje. Siekiant ugdyti studentų verslumą, tikslinga būtų orientuotis į verslumo centro įkūrimą, kuris būtų atsakingas už ryšių užmezgimą ir palaikymą tiek su valdžios institucijomis, tiek su verslo organizacijomis.

Išvados

Apibendrinus įvairių autorių nuomonę, galima teigti, kad verslumas turi būti siejamas su gebėjimu atrasti ir išnaudoti naujas galimybes, savęs realizacija ir ekonominės arba socialinės vertės kūrimu.

Atlikus jaunimo verslumą skatinančių organizacijų duomenų analizę, galima daryti apibendrinimą, kad jaunimo verslumą skatinančių organizacijų veiklą galima sugrupuoti į penkias kryptis: mokymai, konsultacijos, projektai, finansinė parama, verslo mugės, tačiau nėra svarbiausios veiklos – įgyvendinimo. Pastebėtina ir tai, kad nėra organizacijos, kuri vykdytų visas minėtąsias veiklas, todėl daroma išvada, kad organizacijoms, skatinančioms verslumą, trūksta sistemingumo.

Atlikta apklausa parodė, kad tiek studentai, tiek verslo organizacijos vieningai vertina jaunų žmonių gebėjimų ir įgūdžių trūkumą. Pripažįstama, kad pagrindinis trūkumas yra: komunikaciniai gebėjimai, strateginis mąstymas, sugebėjimas dirbti savarankiškai, sprendimų priėmimas. Tai įgūdžiai, kuriuos įgauname tik praktikuodami, tad galima daryti išvadą, kad norint išugdyti verslią jaunąją kartą, būtina bendradarbiauti tiek su valdžios institucijomis, tiek su verslo organizacijomis suteikiant studentams realią praktiką ir užduotis.

Literatūra

1. Strazdienė, G., Garalis, A. (2006). Verslumas: ugdymo programos ir jų efektyvumo raiška. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, 38.
2. Lydeka, Z. (1996). Verslininkas, verslumas ir verslininkystė. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, 2.
3. Župerka, A. (2010). Studentų verslumo ugdymo plėtra Lietuvoje: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03 S). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 185 p.
4. Gedmintienė, D., Ginavičienė, J. (2011). Studentų pajėgumo kurti verslą kriterijų analizė. *Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje*, p. 81–86.
5. Valuckienė, J., Balčiūnas, S., Ruškus, J. (2004). Verslumo, kaip asmenybės savybės, identifikacija moksleivių populiacijoje. Socialiniai tyrimai, 4:103–112.
6. Gegeckienė, L., Graikšienė, A. (2009). Verslumas. Vilnius: Ciklonas. Jakiūnienė, R., Rekašiūtė, L. 2011. Bendrųjų kompetencijų ugdymo svarba rengiant vadybos specialistus. *Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje*, p. 64–68.
7. Kiškis, M. (2011). Entrepreneurship in cyberspace: what do we know? Socialinės technologijos, 1(1).
8. Butėnas R., Markevičiūtė J., Petrauskaitė L. (2012). Verslumą skatinančių organizacijų vaidmuo socioekonominiu aspektu sprendžiant jaunimo bedarystės problemą // Tarptautinės mokslinės praktinės konferencijos „Teisės, ekonomikos ir studijų aktualijos: teorinis ir praktinis kontekstas 2012“ straipsnių rinkinys, p. 121-127. ISBN 978-9955-27-270-0.
9. Mincienė L. (2004). Verslumo pradmenys. Kaunas. 2004.
10. Vaidelis, G. Nacionalinė jaunimo verslumo skatinimo programa. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: www.npi.lt [žiūrėta 2013 04 23].
11. Gorman, G., Hanlon, D., & King, W. (1997). Some research perspectives on entrepreneurship education, enterprise education, and education for small business management: A ten-year literature review. *International Small Business Journal*, 15, 56-77
12. Schumpeter, J. (1949) *Economic Theory and Entrepreneurial History, Change and the Entrepreneur*, p. 63-84
13. Snitka, V., Gerdvila, S. (2001). Antreprenerystė ir jos įtaka ekonomikos augimui. *Ekonomika: mokslo darbai*. Vilniaus universitetas. T. 54, p. 126–134.
14. Juozaitienė, L., Stapokienė, J. (2003). Verslo vadybos įvadas. – Šiauliai.
15. Jasinavičius, R. (2007). *Nacionalinė darbdavių ugdymo programa*. Vilnius.
16. Suiter, M. S. (2001). *Ekonomika pagrindinėje mokykloje*. p. 7. Vilnius.
17. Nacionalinė jaunimo verslumo skatinimo programa 2007–2011 m. (2006).

Aurelija GANUSAUSKAITĖ, Loreta PETRAUSKAITĖ

ANALYSIS OF NECESSITY OF STUDENTS ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT

Summary

Nowadays entrepreneurship is a key driver of our economy. Wealth and a high majority of jobs are created by small businesses started by entrepreneurially minded individuals. Though, the discussions of entrepreneurship development and education are arising. Entrepreneurship education is a lifelong learning process, starting as early as elementary school and progressing through all levels of education, including adult education. Taking into account the universities' responsibilities for developing students' entrepreneurship, it is important to identify if universities are enough prepared to develop it and what kind of support it provides for entrepreneurship development. The problem arises: what kind of entrepreneurship centres are working in Lithuania and if there is the need of students and business for entrepreneurship development and education. The aim of the article is to analyse the necessity of entrepreneurship (development) centres for students and business. In the article there was analysed scientific literature of entrepreneurship, briefly defined the entrepreneurship conception. The overview of Lithuanian entrepreneurship centres was made. Ultimately there was identified the need of entrepreneurship development and education for students. Methods: analyses of scientific literature, questionnaire-based survey.